

Remissvar – Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess (SOU 2020:24)

Sveriges Arbetsterapeuter har tagit del av betänkandet *Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess (SOU 2020:24)*, av Utredningen Nationell samordnare för en välfungerande sjukskrivningsprocess.

Sveriges Arbetsterapeuter företräder en hög andel av arbetsterapeuter i yrkesverksam ålder i Sverige. Vi tillvaratar och driver arbetsterapeuters yrkesmässiga och fackliga intressen. Med den höga representativiteten kan vi som organisation föra arbetsterapins och arbetsterapeuters talan i Sverige och internationellt.

Utredningen innehåller sammantaget flera positiva förslag för hur stödet för återgång i arbete kan stärkas och hur individen kan få en bättre väg genom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Sveriges Arbetsterapeuter ser särskilt positivt på att det arbetsplatsinriktade stödet föreslås stärkas. Arbetsterapeuter har en viktig roll som experter med evidensbaserade metoder och bedömningsinstrument som grund för att kartlägga personens arbetsförmåga och bidra med stöd och anpassningar som underlättar återgång i arbete.

Sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessens syfte

Utredningen lyfter att det saknas en aktörsgemensam definition av sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen som en gemensam syn på vad processen syftar till. En rekommendation ges om att sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen ska avse processen som börjar då individens arbetsförmåga blir nedsatt på grund av sjukdom och pågår till dess att individen återfått arbetsförmåga och därmed kan återgå i, eller kan söka, arbete eller då det konstateras att arbetsförmåga inte kan återfås.

Sveriges Arbetsterapeuter delar uppfattningen att en gemensam definition av processen behövs. I grunden stödjer vi förslaget och ser det som viktigt att alla aktörer delar samma bild. Det vi dock vill lyfta är att även personer med olika former av funktionsnedsättning kan omfattas av sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Här är det inte en ny sjukdom eller skada utan en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning som medför behov av specifika expertinsatser och annat stöd för att kunna återfå eller få arbetsförmåga. Det kan även handla om stöd för att kunna vara kvar i ett arbete. Definitionen skulle kunna

förtydligas ytterligare med att rehabiliteringsprocessen även kan starta innan sjukskrivning uppstår, vilket då ger lydelserna: "... därmed kan återgå i, *vara kvar i*, eller kan söka, arbete..." samt "... ska återfå arbetsförmåga och därmed kunna återgå i, *vara kvar i*, eller kunna söka, arbete

Uppdrag att samverka för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess

Utredningen föreslår att Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap ska få i uppdrag att samverka för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess i syfte att stödja individen att återfå arbetsförmåga så att hen kan återgå i, eller söka, arbete. Samordning för uppdraget ges till Försäkringskassan och involverar Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Socialstyrelsen, SKR som företrädare för hälso-och sjukvård och för socialtjänsten, Arbetsgivarverket, SKR, och Svenskt Näringsliv som företrädare för arbetsgivarna, samt företrädare för Nationella rådet för finansiell samordning. Även fackförbunden LO, TCO och Saco ska medverka i samverkan.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget och välkomnar samverkan med oss som fack- och professionsförbund inom Saco. Särskilt positivt är det dock att även samverkan med kommunen lyfts. Våra erfarenheter är att insatser till personer för återgång i arbete dessvärre ofta kan hamna i "mellanrum" där det inte finns en tydlig ansvarsfördelning för vem som ska göra vad. Stödjande insatser riskerar att falla bort eftersom huvudmännen/arbetsgivare inte alltid ser sin del i ansvaret. För att individer ska få det stöd de behöver för att antingen komma åter i arbete eller få stöd att finna arbete så behöver denna samverkan stärkas.

En gemensam digital yta för planering i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen

Utredningen bedömer att många individer och aktörer i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen skulle ha nytta av bättre möjligheter till överblick över de olika aktörernas planering för individen. Utredningen rekommenderar därför att de juridiska förutsättningarna för att dela den planering, de åtgärder och de beslut som rör en individs sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess, digitalt mellan aktörerna i processen utreds vidare.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget. Idag saknas bra möjligheter för aktörer att kunna ta del av det som är planerat för individen. Förutsättningarna för att lättare kunna dela sådan information som individen vill ska delas menar vi är något som kan underlätta processen. Vi vill dock understryka att alltför stort ansvar för administrering av informationen inte skall läggas på individen då hen just på grund av sin funktionsnedsättning kan ha svårigheter att hantera det.

Bättre stöd till individer i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen oavsett behov av att få rehabiliterande insatser samordnade

Sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen ställer krav på individen att själv administrera sin process. Individen ska bland annat lämna relevant information, samt efter bästa förmåga medverka i åtgärder som underlättar återgång i arbete. Individen behöver, för att processen ska fungera, förmedla information mellan aktörer muntligt eller skriftligt, samt ansöka om förmåner i rätt tid och på rätt sätt. Utredningen rekommenderar att Försäkringskassan ges i uppgift att, inom ramen för sitt ansvar i 30 kap. SFB, bistå försäkrade som är i behov av stöd i kontakter med andra aktörer i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.

Det finns ett stort behov av bättre stöd i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Om handläggare på Försäkringskassan ska ha det samordnade ansvaret så behöver de ha medicinsk kompetens kring rehabilitering och kunskap kring olika funktionsnedsättnings konsekvenser i det dagliga livet och nära samverkan med individen på samma sätt som hälso- och sjukvårdens rehabiliteringskoordinatorer.

Konsultation av expert vid bedömning av arbetsplatsinriktat stöd för återgång i arbete

Utredningen föreslår att arbetsgivaren, när en plan för återgång i arbete tas fram, ska konsultera en expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering som stöd i en kvalificerad bedömning om vilka insatser som behöver genomföras på arbetsplatsen för att ge individen stöd att återgå i arbete. Arbetsgivarens skyldighet att konsultera en expertresurs bör regleras i 30 kap. 6 § SFB. Genom ökade krav på konsultation av expert förväntas fler stödjande insatser utformas med utgångspunkt i kunskap och erfarenhet.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget och anser att det utöver företagshälsovården, behövs ett nära samarbete med primärvården där expertresurs finns i form av arbetsterapeuter, fysioterapeuter, kuratorer och psykologer.

Arbetsterapeuter har expertkompetens kring anpassning av aktiviteter (i det här fallet arbetsuppgifter) och miljön (arbetsmiljön) för att möjliggöra hållbar arbetsåtergång. Arbetsterapeutens insatser innefattar ett personcentrerat angreppssätt som fokuserar på interaktionen mellan person och miljö, vilket medför ett breddat perspektiv som inte bara fokuserar på arbetsmiljön.

Arbetsterapeuter arbetar i dag med arbetslivsinriktad rehabilitering inom en rad olika områden och sammanhang, exempelvis med multimodal rehabilitering och psykisk ohälsa inom primärvården¹, genom uppdrag som rehabiliteringskoordinatorer², inom

¹ <https://www.altinget.se/arbetsmarknad/artikel/17416->

² <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/webbutik/staellningstagande-om-rehabiliteringskoordinatorer-inom-haelso-och-sjukvaard-2017/>

företagshälsovården samt ³på kommunala arbetsmarknadsenheter och arbetsinriktade verksamheter inom socialpsykiatri och LSS. Arbetsterapeuter finns också som specialister inom Arbetsförmedlingens arbetslivsinriktade rehabilitering.

Arbetsterapeuter har också en viktig roll när det gäller utredning och bedömning av arbetsförmåga med utlåtanden som används som underlag i intyg för sjukskrivning. Arbetsterapeuter kan även i högre grad än i dag arbeta i det arbetsplatsinriktade stöd som föreslås i utredningen. Med en arbetsterapeutisk utredning som grund skulle individens personens faktiska arbetsförmåga i högre grad både säkras och stärkas med förslag på rätt stöd.⁴ Därför menar vi att det behövs fler arbetsterapeuter verksamma inom såväl företagshälsovård som primärvård.

En förvaltning av kunskapsområdet arbetsplatsinriktat stöd för återgång i arbete

Kunskapsområdet arbetsplatsinriktat stöd för återgång i arbete har stor betydelse för utformning av arbetsplatsinriktat stöd till individen. Utredningen konstaterar att det i dag inte finns någon aktör med ansvar att samla in, sammanställa och sprida kunskap inom området och rekommenderar därför att Myndigheten för arbetsmiljökunskap ges i uppdrag att samla in, sammanställa och sprida kunskap om arbetsplatsinriktat stöd för återgång i arbete.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget. Det finns mycket forskning inom kunskapsområdet som skulle behöva sammanställas och användas i högre utsträckning än vad som görs idag. Det gäller även kunskap om interaktionen person-arbetsmiljö.

Ett exempel på forskning som genom en bättre spridning skulle kunna komma fler till del är IPS, Individual Placement and Support ⁵. Metoden är speciellt utvecklad för personer med svårare psykisk ohälsa, exempelvis schizofreni och möjliggör återgång i arbete genom att utgå från personen resurser och förmågor och stöd och träning på arbetsplatsen. En randomiserad studie från Lund (Beijerholm et al, 2015) visar att metoden efter 18 månader har högre arbetsåtergång, 46 %, jämfört med traditionell stegvis behandling som hade 11 % arbetsåtergång.

³ <https://www.altinget.se/artikel/debatt-ta-tillvara-foretagshalsans-kompetens>

⁴ <https://www.dagensmedicin.se/artiklar/2017/01/16/varden-inte-tillrackligt-effektiv-i-sjukskrivningsprocessen/>

⁵ <https://www.dagensmedicin.se/artiklar/2020/08/05/att-erbjuder-ratt-stod-borde-vara-en-skyldighet/?fbclid=IwAR1SAAj2uVICI1QAwPnmK6tj7VV3Vm3CEQa-Zoj63jJprx0KLkXOW893c3Q>

Ett utvecklat samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för att möta individers behov av stöd

Utredningen bedömer att nuvarande samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen inte i tillräckligt hög utsträckning tillgodoser de behov individer har av stöd för att kunna ta tillvara sin arbetsförmåga när de går från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden. Utredningen rekommenderar därför att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen vidareutvecklar sin samverkan.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget. Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen behövs. Det behövs även en tydligare koppling mellan arbetets specifika innehåll och personens individuella förutsättningar för en mer tillförlitlig bedömning av arbetsförmåga och att Försäkringskassan i högre utsträckning tar hänsyn till individen i den bedömningen⁶. Vi ser dock en risk att samverkan försvåras av Arbetsförmedlingens nuvarande omorganisation där många av Arbetsförmedlingens specialister fått förändrade uppdrag inom myndigheten. Detta trots behovet av specialisternas kompetens att tillvarata och utveckla den arbetssökandes resurser och kompetenser så att de kan få, behålla eller återgå till arbete.

Ett förbättrat stöd till individer som har medicinska begränsningar, som saknar sjukpenninggrundande inkomst och som uppbär försörjningsstöd

Utredningen bedömer att det finns en betydande risk för att individer som har arbetsförmåga på grund av sjukdom, och som uppbär försörjningsstöd, inte får det stöd de behöver för att kunna återgå i arbete. Stödet till dessa individer behöver stärkas. Utredningen bedömer att socialtjänsten ska ges detta ansvar och att se över hur ett utökat ansvar ska kunna åläggas socialtjänsten gällande de individer som har medicinska begränsningar, saknar sjukpenninggrundande inkomst och uppbär försörjningsstöd.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget. Det finns ett stort behov för förbättrade insatser för denna målgrupp och det är glädjande att det uppmärksammas. Kommunerna har fått bära ansvaret för målgruppen utan upparbetade insatser och kompetens inom försäkringsmedicin. De flesta kommuner har arbetsmarknadsenheter och på flertalet finns legitimerade arbetsterapeuter som arbetar utifrån standardiserade metoder för utredning av personers arbetsförmåga och med personcentrerade interventioner för att stärka personernas arbetsförmåga.

Här ser vi en potential att arbetsterapeuter med sin kompetens kring aktivitetsförmåga/arbetsförmåga skulle kunna utgöra en resurs som kommunens motsvarighet till hälso- och sjukvårdens rehabiliteringskoordinatorer. Ett gott exempel där detta prövats är utvecklingsprojektet ”Försäkringsmedicinsk samverkan inom Tranås kommun (FMS) med målsättningen att utveckla en effektiv

⁶ <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/foersaekringskassan-maste-ta-haensyn-till-indviden-24688>

utredningsprocess kring klienters arbetsförmåga”⁷. Här har arbetsterapeuten haft en roll som ”socialtjänstens rehabiliteringskoordinator”. Projektet startade 2016 och är sedan 2017 implementerat i ordinarie verksamhet med följeforskning från Linköpings universitet.

Utbyte av medicinska uppgifter i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen bör utredas

Rehabiliteringsansvariga aktörer är beroende av medicinska uppgifter om individen för sitt arbete i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Att förse aktörerna med medicinska uppgifter tar stora resurser i anspråk från hälso- och sjukvården. Utbyte av medicinsk information är viktigt i individärenden, men också en fråga som ställer stora krav på samverkan och i vissa fall skapar problem i samverkan mellan aktörerna. Att lämna medicinska uppgifter kräver samverkan både för själva överföringen och för att komma överens om vilka uppgifter som ska lämnas. Utredningen rekommenderar att det bör utredas hur hälso- och sjukvårdens lämnande av medicinska uppgifter inom ramen för sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen kan underlättas.

Sveriges Arbetsterapeuter stödjer förslaget. För att insatserna ska fungera i praktiken för såväl individ som profession är det viktigt att de nödvändiga uppgifter som behövs finns tillgängliga.

Ida Kåhlin
Förbundsordförande
Sveriges Arbetsterapeuter
